ras lähemalt ära, kuidas piisk.-i saatvad või iseseisvalt talitavad visitaatorid pidid visiteerimisel kokku kutsuma kogudusest külavanemaid, kupjaid, usaldusmehi ja küsimisega selgusele jõudma, kuidas on lugu vaimulikkude kõlblusega, ametikohuste täitmisega, rahva õpetamisega ja kas preestrid talupoegi liiga suurte maksudega ei koorma. Ühtlasi pidi selgusele jõutama, missuguses seisukorras on kirikud, nende sisseseaded jne., ja lõpuks selles, kuidas suhtuvad talupojad kirikusse, missugune nende kõlblus ja usu peaosade tundmine. Visiteerimisel avalikuks tulnud pahesid tuli eemaldada manitsemisega, trahvi ja nuhtluse ähvardusega. J. andis ka 1518./19. a. talvel toomhärradele ja teistele Haapsalu peakiriku vaimulikkudele käsu hoolega tunnipalveid pidada. Lihula tsistertslastekloostri nunnadelt nõudis ta reeglipärast eluviisi. Ka jäi J.-e hooleks Ronneburgi prelaatide päeval otsustatud »ladinakooli« ellukutsumine, mille ülesandeks pidi olema talupoegadest kõlvulisi vaimulikke koolitada. Sel otstarbel kutsuski J. Egbert Harlemi (vt.) Saaremaale, kuid segaste aegade pärast jäi kool asutamata. Kindlamate andmete puudusel on raske otsustada, kas J.-e käsul, nagu mõned teated kõnelevad, rooma-katoliku katekismus on eesti keelde tõlgitud ja trükis ilmunud (1517?). J.-e reformitegevust segas aeg ja eriti Saaremaa ordumais orduülemuste ja teiste leigus, piiskopkonna mais vasalkonna vastutulematus piisk.-i nõudmistele. J. püüdis kindlustada piisk.-i võimu piiskopkonnas (sellepärast laskis ka J., nagu ppiisk. ja 2 teist piisk.-i, 1520 Vormsis keiser Karl V poolt end riigivürstiks kinnitada) ja stabiliseerida maahärrade seisukohti seisuste vastu, võideldes vasalkonna avarate eesõiguste vastu ja nõudes lääni müümisel enesele eelostu-õigust (upbedinge recht), mis aga kõigi rüütelkondade, Tartu, Tallinna ja Riia linna vastuseismisel ebaõnnestus. Kui mainitud seisused juulis 1524. a. Tallinnas koos olid, moodustasid nad liidu endi õiguste ja evangeelse kiriku kaitseks. Siin otsustati ka ühiselt nõuda Saare-Lääne vasalkonna privileegide kinnitamist ja eelostu-õiguse ärajätmist. Kui Saare-Lääne piiskopkonna vasallid jätsid maksud kirikule õiendamata, ei suutnud ka ordum. Plettenberg J.-e palvel tema õiguste jaluleseadmiseks midagi teha. Ühtlasi olid ppiisk., Tallinna ja Tartu piisk.-id juba varemini seisustele järele annud, mille tõttu ka J. oli sunnitud oma rüütelkonnale järele andma (15. XII 1524), andes nendele õiguse pärandada läänisid mees- ja naisliinis, loobudes läänide müümisel eelostu-õiguse nõudmisest. Vasallide nõudmisel pidi edaspidi piisk.-i valimisel tarvilik olema piiskopkonna nõunikkude nõusolek; ka pidi edaspidi toomhärra varade saamiseks ainuõigus olema vasalkonna liikmeil. — J. suri Haapsalus 22. IV 1527.

Lipp, Kir. ja har. l. I, lk. 83—90, 97j.; Arbusow, Geistl. ; Arbusow, Einf. d. Ref.; Kampmann, Peaj. I[III], 149j.

H. S.

JOHANNES VI Ambundi, Riia ppiisk., end. Churi piisk., määrati Riia ppiiskopiks Konstanzi üldkirikukogul valitud paavst Martin V-da poolt. J. asus ametisse nov. 1418. a. ja teotses alguses ühes toomkapiitliga orduvastases sihis: ei pannud ordurõivast selga, ei lubanud ordul toomkapiitlit visiteerida ja saavutas ühes teiste piiskoppidega paavst Martin V-dalt ordule kasulikkude Bonifatius IX-da bullade suspendeerimise ja äramuutmise. J.-e nimi on jäädvustatud Liivimaa kirikuelus Konstanzi kirikukogul esitatud reformimõtete teostamise katsega. Tema oli vaimline isa 1422. a. Valga üldmaapäeval esitatud reformipüüetele katoliku kirikus. Mainitud maapäeval pandi maksma tema, Tartu piisk. Dietrich Resleri ja ordumeister Siegfried Lander von Spanheimi poolt, puuduvate piiskoppide volitusel ja seisuste nimel 28. XII maakorraldus, mil põhjapanev tähtsus oli hilisemate reformikatsete suhtes Henning Scharpenbergi (vt.) ajal. Selle korraldusega nõuti vaimulikkudelt hoolikamat jutlust, rahva õpetamist usus, rahva kõlblise elu järelevalvet jne. ja maahärrade järelevalvet visitatsioonide näol nende nõudmiste läbiviimiseks. — J. suri 16. VI 1424 Ronneburgis.

Schiemann, Livl. II, 111 jj.; Arbusow, Einf. d. Ref.

H. S.

JOHANSEN, Jens Christian, kindralkonsul, kultuurinsener, sünd. Slagelses Taanis 20. IX 1868 ukj., lõpetas 1892 Kopenhaageni tehnika-ülikooli ja teotses 1892—1901 kultuurinsenerina, asudes Riias ja Tallinnas, oli 1901—19 kultuurinspektorina maaparanduse alal Eestimaa mõisnikkude krediitseltsi teenistuses, viibides vahepeal 1917—18 Taanis, kus ta tegev oli riikliku maaparanduse tehnilise organiseerijana. Alates a. 1918 on J. Taani kindralkonsul Tallinnas. — J.-il on teeneid eesti sookultuuri alal: Eestimaa kubermangus on ta rohkem kui 200 mõisas melioratsioonitöid korraldanud; samuti ulatub Liivimaa kub. eesti osas mõisade arv, kus tema poolt maaparandus-tööd ette võetud, 200-ni.

Isikl. ja mujalt saadud teated.

T.

JOHANSEN, Paul, ajaloolane, sünd. Tallinnas 10. XII 1901 eelmise pojana, õppis 1920—24 Kopenhaagenis, Hohenheimis ja viimati Leipzigis, kus ta *dr. phil.* astme omandas väitekirja põhjal »Siedlung und